

УДК 811.161.2'367

ЛОНСЬКА Людмила Іванівна,
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
українського мовознавства і прикладної лінгвістики
Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького
e-mail: l.lonska@mail.ru

РЕЧЕННЄВОТВІРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРЕДИКАТА ІСНУВАТИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано реченнєвотвірний потенціал одного з буттєвих предикатів – предиката існувати, який становить ядро лексико-семантичної групи дієслів буття, визначено його статус у загальній системі буттєвих предикатів. Будучи за своєю природою одновалентним, дієслівний предикат існувати в певному синтагматичному оточенні реалізує свою одно-, дво- й тривалентну здатність. Установлено, що цей предикат може реалізуватися як тривалентний, коли прогнозує заповнення вільного місця двома правобічними синтаксемами, кожна з яких є важливою для інформативної завершеності речення. З'ясовано, що аналізований предикат найчастіше вживається в науковому стилі, у такому разі він сполучається зі словами-термінами та абстрактними іменниками.

Ключові слова: *буття, предикат існування, суб'єктна синтаксема, локативний поширювач, темпоральний поширювач, квалітатив, обставинний поширювач мети, атрибутивний поширювач, валентність.*

Постановка проблеми. Категорія буття становить одну з фундаментальних філософських категорій, яка є постійним у просторі й часі об'єктивним реальним світом, природою, яка є первинно й існує незалежно від нашої свідомості [1, с. 65], воно є вихідною категорією в осмисленні світу та явищ довкілля. Буття є однією із найбільш універсальних і абстрактних філософських категорій, оскільки не виражається через інші категорії, а лише порівнюється з похідними категоріями – суще, сутність, існування, субстанція, матерія, природа, які реалізують різні його аспекти. Буття трактують як реальність, існування, життя. Це загальне поняття для позначення всього, що існує в об'єктивній реальності, а також способу існування людини, суспільства [2, с. 26]. Буття – це та єдність, яка вміщує в собі існування. На відміну від буденної свідомості, котра сприймає поняття існування, буття як синоніми, у філософії буття визначає існування, наявність речей у їхньому взаємозв'язку з предметами та явищами довкілля через розкриття притаманних їм внутрішніх властивостей. Воно займає важливе місце в духовному світі людини з тих часів, коли вона стала виокремлювати себе з довкілля. У давньогрецькій філософії поняття існування тлумачилось через поняття перебування у фізичному, тобто геометричному просторі: «існувати – значить перебувати де-небудь, мати місце» [3, с. 11], тобто йшлося про існування світу загалом, окремих речей, а сам принцип існування ще не був специфічним об'єктом думки. У лінгвістиці для опису різних буттєвих ситуацій використовують дієслівні предикати буття, які позначені складною граматичною й семантичною організацією, орієнтованою на відображення відповідного фрагмента дійсності. Дослідження дієслівних речень з опорою на семантичні типи предиката має велике значення й для пізнання мовної моделі світу. Тому сьогодні все більше уваги лінгвісти приділяють вивченню реченнєвотвірного потенціалу предиката. У сучасному мовознавстві предикати буття найменш досліджені. За визначенням Н. Ю. Шведової, «як вони подані в різних тлумачних словниках, можуть слугувати прикладом найбільшої непорядкованості словникових характеристик як слів загалом, так і їхніх окремих значень» [4, с. 167–168]. Актуальність проблеми вивчення буттєвих предикатів зумовлена насамперед невизначеністю статусу предикатів існування в загальній системі буттєвих предикатів, а також необхідністю дослідження

реченнєвотвірних можливостей одного з ядерних предикатів буття та побудови структурних моделей речень із предикатом існувати, який є об'єктом нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Буттєві предикати перебували в колі наукових зацікавлень таких лінгвістів: Н. Д. Арутюнової, Є. М. Ширяєва [5], Г. І. Кондратенко, яка дослідила одну з груп буттєвих предикатів – предикати знаходження [6], Г. І. Володіної – предикати наявності [7] (на матеріалі російської мови), Т. В. Воронцової (на матеріалі англійської мови) [8]. Останнім часом активізувалися дослідження буттєвих дієслівних речень з опорою на семантичні типи предиката. Конструкції з семантикою буття в лінгвоукраїністиці сьогодні вивчають Г. О. Пірус (предикати зі значенням посесивної наявності, які складають одну з груп буттєвих предикатів) [9], О. І. Леута, котрий, розглянувши структурно-семантичну організацію буттєвих речень, особливу увагу зосередив на конструкціях наявності/відсутності, що мають низку специфічних структурно-семантичних особливостей [10, с. 194–200]. Семантичну класифікацію предикатів наявності/відсутності в аспекті їхньої денотативної співвіднесеності досліджує Н. В. Мелекесцева [11], спираючись на учення Н. Д. Арутюнової та Є. М. Ширяєва про буттєві речення [5]. Аналіз імені предмета буття в реченні з предикатом звукової ознаки здійснює В. К. Ситнікова [12]. В. І. Дмитрук досліджує особливості структури буттєвих речень і пропонує таку термінологію для структури буттєвого речення: локативний актанти – релятор – екзистенсив [13]. Три групи буттєвих предикатів – існування, наявності та локативні досліджує автор пропонованої статті [див. 14; 15; 16].

Мета статті – проаналізувати реченнєвотвірний потенціал одного з ядерних дієслівних предикатів буття – предиката існувати – та виокремити структурні моделі буттєвих речень із названим предикатом.

Виклад основного матеріалу. Предикат *існувати* є ядром лексико-семантичної групи буттєвих дієслів. Глумачні словники значення існування в ньому фіксують як основне, синонімічне до 'бути в дійсності; бути', а значення 'бути живим, жити' як лексико-семантичний варіант, тобто вторинне [17, с. 404].

На думку Н. Д. Арутюнової, «класичне буттєве речення складається з 3-х основних компонентів: локалізатор фіксує сферу буття, показник буття вказує на власне факт існування, а предмет буття містить вказівку на об'єкт або клас об'єктів, що існує в цій сфері» [5, с. 183]. Буттєві речення з предикатом *існувати* дещо не вкладаються в цю структуру: вони можуть містити більше, ніж три компоненти. Виникає потреба дослідити функціонування аналізованого предиката з метою встановлення його реченнєвотвірного потенціалу, який досить широкий.

Предикат *існувати* формує семантико-синтаксичну структуру речень, представлену такими моделями: M1: Atr – S – PraedVf; M2: S – PraedVf – Advloc; M3: S – PraedVf – Advtemp; M4: S – PraedVf – Advquilt; M5: S – PraedVf – Obj; M6: S – PraedVf – Advfin; M7: S – PraedVf – Advloc – Advtemp; M8: S – PraedVf – Advloc – Advquilt; M9: S – PraedVf – Obj – Advloc; M10: S – PraedVf – Advtemp – Advfin; M11: S – PraedVf – Advtemp – Advfin.

Свою одновалентність аналізований предикат реалізує в синтаксичній парадигмі речень M1 : Atr – S – PraedVf, у якій позицію лівобічної суб'єктної синтаксеми займають іменники з конкретним значенням, поширювані атрибутивним компонентом, необхідним для інформативної повноти речення, виражений прикметником, який становить невід'ємний комплекс разом з іменником – суб'єктом і вирізняє цей суб'єкт із ряду однорідних: *Існували також «мандрівні» друкарні (П.-В.)*. На думку А. П. Грищенка, «обов'язкова наявність означення мотивується загальною значеннєвою природою окремих груп іменників, які характеризуються сильними атрибутивними зв'язками. З цього випливає, що до передумов їх використання у відповідному контексті належить супровідна ознака, виразником якої найчастіше є прикметник» [18, с. 43–44].

Сфера існування може мати як матеріальний, так й ідеальний, пов'язаний із будь-якою абстрактною категорією, характер, і може сприйматися як певна система відношень

або як сукупність об'єктів. У ролі предмета існування можуть вживатися терміни, напр.: *Існують різні класифікації фразеологізмів* (М. Кочерган); *Дж. Цинф дійшов висновку, що існує залежність між числом різних значень одного слова і його відносною частотою вживання* (М. Кочерган) чи абстрактні поняття: *Поняття особистої свободи існує* (С. Склярєнко). Такі іменники можуть поширюватися підрядною частиною, напр.: *Існувала теза, що «з безглуздя треба боротися безглуздя, доводячи його до абсурду»* (І. Багрянний).

Атрибутивний поширювач може виражатися прикметником, прийменниково-відмінковою формою іменника й підрядною частиною речення.

У межах синтаксичної парадигми речень M1 виокремлено структури з каузальною семантикою: *У зв'язку з таким поглядом на природу існували різноманітні обряди, свята, пов'язані зі змінами весни, літа, осені, зими* (П.-В.).

M2 утворює дієслівний предикат *існувати*, суб'єкт існування та локативний поширювач: M2: S – PraedVf – Advloc. У цій моделі предикат реалізує свою двовалентність.

Предикат, який формує структурну схему S – PraedVf – Advloc, крім лівобічної суб'єктної синтаксеми, передбачає наявність правобічної локативної синтаксеми. Суб'єктна синтаксема позначає предмет існування таких тематичних груп: а) органи влади, правосуддя: *Єдиний суд Панів-Ради існував поруч з судом великокняжжям* (П.-В.); *В селах існували сільські громади* (П.-В.); б) заклади освіти: *Школи існували при єпископських катедрах, при монастирях* (П.-В.); в) поліграфічні підприємства: *На самому Правобережжі існувало кілька друкарень* (П.-В.). У ролі локативної синтаксеми найчастіше вживаються іменники на позначення просторових понять у формі місцевого відмінка, адже він у граматичній системі мови посідає особливе місце, тому що лише він один може функціонувати з прийменником. Поєднання цього відмінка з прийменником є єдиною й невід'ємною його синтаксичною ознакою. На цій підставі форму місцевого відмінка включено до парадигми відмінкової системи як самостійний відмінок. Прийменниковий місцевий відмінок звичайно функціонує в детермінантній семантико-граматичній позиції, визначальну ознаку якої становить залежність від предикативного центру загалом. У детермінантній позиції названий відмінок використовують для вираження просторових відношень. У просторовій функції використовують прийменники: в (у), на, при, по. Базовою позицією відповідних прийменників є позиція в складі предикативного комплексу, тобто в сполуках з локативними дієсловами, однак, як засвідчують приклади, ці прийменники вживаються й при предикаті існувати.

Рідше локативна синтаксема виражена прийменниковим орудним відмінком. На морфолого-синтаксичному рівні цю модель реалізують такі структурні схеми: N1 – Vf – поруч з N5; N1 – Vf – в N6; N1 – Vf – на N6; N1 – Vf – при N6; N1 – Vf – Adv.

У ролі локативної синтаксеми може функціонувати і прислівник місця: *Поруч існував церковний суд* (П.-В.).

Двовалентну реалізацію предиката *існувати* простежено в M3: S – PraedVf – Advtemp – [Facult Adj], що передбачає участь темпорального адвербіалізатора як обов'язкового та ад'єктива як факультативного поширювача. Темпоральний адвербіалізатор, що входить до цієї моделі, може позначати: а) значний відрізок часу, який вимірюється конкретним століттям: *Переклади з болгарської та грецької мов існували вже в XI–XII ст.* (П.-В.); б) часовий відрізок, що вимірюється певним періодом в історії відповідної держави, який для мовця інколи може бути позбавлений конкретної референції: *За княжої доби не було ні того, ні другого, навпаки, існувала повна толеранція, яку добре передавали слова: «сню та ону віру Бог дав»* (П.-В.); в) нетривалий період: *Існували книгарні недовго* (П.-В.); *Деякий час існував титул Великого князя* (П.-В.); г) початковий відрізок часу: *З кінця XIV ст. існували такі суди: Великокняжий, Номінальні суди, Громадські суди* (П.-В.); г) кінцевий відрізок часу: *Рештки цих валів існують і донині*

(П.-В.); д) одночасність існування: *Одночасно з «шляхами з варягів у греки» існував шлях, який перетинав Україну з сходу на захід (П.-В.)*. Саме останній тип речень виявився регулярним у межах аналізованої синтаксичної парадигми, яку можна трансформувати в речення: *Існував шлях «з варягів у греки» і шлях, який перетинав Україну...* Атрибутивний поширювач, який вирізняє суб'єкт із ряду можливих, має різне вираження: неузгоджене означення й підрядна означальна частина. У межах синтаксичної парадигми М3 виокремлено структури з порівняльною семантикою, напр.: *Київська держава, подібно до інших ранньосередньовічних держав, існувала недовгий час (П.-В.)*.

У М4: S – PraedVf – Advquilt предикат існувати реалізує свою двовалентність: у ролі правобічної синтаксеми вживається квалітатив, якому на формальному рівні відповідає обставина способу дії, виражена прислівником відповідного розряду або словосполученням, напр.: *Але біблійне пекло існувало тільки теоретично (І. Багрянний); Значення слова існує не само по собі, а в певному співвідношенні зі значеннями інших слів (М. Кочерган)*.

Предикат *існувати* формує М5: S – PraedVf – Obj, у ролі лівобічної синтаксеми використаний суб'єкт на позначення назв осіб, у ролі правобічної – об'єкт, що є також назвою особи, причому в семантичному плані особа-об'єкт є активним учасником процесу існування, оскільки виокремлює одні суб'єкти з-поміж інших із метою надати їм важливості стосовно інших учасників буттєвої ситуації, напр.: *Для товариша Старка існував тільки кучерявий «сміхунчик» (М. Хвильовий)*.

М6: S – PraedVf – Advfin формує двовалентний дієслівний предикат *існувати* з обставинним поширювачем мети, вираженим підрядною частиною: *Навпаки існує багато підстав для того, щоб вважати назву «Русь» місцевого походження (П.-В.)*.

Предикат *існувати* може прогнозувати дві синтаксичні позиції у функції правобічної синтаксеми: локативний і темпоральний адвербіалізатор, наявність одного з яких зумовлена його валентним потенціалом, а інший має уточнювальну інформативну семантику, тому можна говорити, що предикат є двовалентним, хоч у певному контексті реалізує тривалентний потенціал: *У той час на півдні, в землі України-Руси, вже існувала велика держава з центром у Києві (П.-В.)*. Тому М7 репрезентована так: S – PraedVf – Advloc – Advtemp. Предикат *існувати* в таких структурах може вживатися лише з одним поширювачем, який є обов'язковим, другий – факультативним: *В Україні-Русі X–XIII століть існувала досить численна група напіввільних людей – «закупів» (П.-В.)* → *В Україні-Русі існувала досить численна група напіввільних людей – «закупів», або В X–XIII столітті існувала досить численна група напіввільних людей – «закупів», в обох випадках наявність поширювача є обов'язковою*.

М8: S – PraedVf – Advloc – Advquilt формує предикат *існувати* та локативний і квалітативний поширювач у ролі правобічних синтаксем. У таких випадках предикат реалізує тривалентність, у структурно-семантичному плані достатньо заповнення вільного місця й однією синтаксемою, хоч для інформативного змісту важливою є наявність обох поширювачів, напр.: *Безперечно, в монастирях, при церквах школи існували по-старому (П.-В.)*. Семантика речення в цьому випадку ускладнена модальною оцінкою зі значенням упевненості.

У М9: S – PraedVf – Obj – Advloc реалізується тривалентний потенціал предиката існувати. У ролі об'єкта існування вжито назви осіб, виражені субстантивом у формі непрямих відмінків, у ролі локатива – прислівники місця або прийменниково-відмінкові форми субстантива з семантикою місця, напр.: *У нас здавна існує добра традиція (Є. Гуцало)*.

М10: S – PraedVf – Advtemp – Advquilt утворює предикат *існувати* й темпоральний та квалітативний поширювачі в ролі правобічних синтаксем, напр.: *Довгий час ці єпископії існували лише номінально, бо не було парафіян-католиків (П.-В.); Надії вмерли в ній уже давно, молитви, які знала змалку, порозгублювала всі до єдиної, існувала тепер у*

суцільному приниженню, в напівмаренні, у підсвідомості, але десь у найдальшій глибині душі відчуваючи, що живе далі, що не вмере, що жити треба, треба, треба (П. Загребельний).

M11: S – PraedVf – Advtemp – Advfin формує предикат існування, обставинні поширювачі часу й мети у функції правобічних синтаксем. Темпоральний поширювач указує на конкретне століття існування предмета буття, а поширювач мети – на призначення процесу існування: *В XIV столітті вже існували примітивні печі для її [руди] витоплювання* (П.-В).

З комунікативного погляду серед речень з предикатом існувати регулярними виявилися такі структури:

1) з граматичними модифікаціями минулого (в історичних текстах та художніх), напр.: *Галицька митрополія існувала недовго* (П.-В.); і теперішнього часу, які домінують у науковому стилі: *Відношення слово – предмет існує у двох різновидах: загальна віднесеність і конкретна віднесеність* (М. Кочерган).

2) із заперечною модифікацією, ускладненою семантичною авторизацією: *Але чомусь листя каштана не зворушують серце, може, тому, що про них не існує легенда* (П. Загребельний);

3) із заперечною модифікацією, ускладненою значенням модальної видозміни: *Тут ніщо не може існувати, крім величі Нізамі* (П. Загребельний).

Трапляються випадки вживання предиката *існувати* в хізматичних структурах, які співвідносяться зі складною синтаксичною конструкцією: *Людина, яка змагається не для того, щоб здивувати світ, якого для неї не існує, й яка теж не існує для світу* (І. Багрянний).

Висновки. Формування структурних моделей з дієслівним предикатом *існувати* зумовлене його валентністю, типом варіантної актуалізації валентності предиката (для речень, що мають варіантну реалізацію валентності), а також комунікативними цілями висловлення. Це насамперед стосується речень з атрибутивними поширювачами, які є важливими для структурної схеми, оскільки вилучення з речення цих поширювачів призведе до комунікативної неповноти речення. Таке розуміння має ряд теоретичних і практичних переваг над тим, яке включає до складу структурної схеми лише головні члени речення, бо не допускає утворення граматично й інформативно незавершених речень, а дає змогу глибше й повніше уявити типологію речень певної мови. Перспективу подальших досліджень може становити структурно-семантичний аналіз двоскладних буттєвих речень з іншими предикатами.

Список використаної літератури

1. Есперсен О. Философия грамматики / О. Есперсен. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1958. – 404 с.
2. Теория философии / Э. Ф. Звездкина и др. – М. : Филол. о-во «Слово»; Изд-во Эксмо, 2004. – 448 с.
3. Категория бытия и обладания в языке / Отв. ред. В. Н. Ярцева; АН СССР : Ин-т языкознания. – М. : Наука, 1977. – 259 с.
4. Шведова Н. Ю. Слово и грамматические законы языка. Глагол / Н. Ю. Шведова. – М. : Наука, 1983. – С. 167–168.
5. Арутюнова Н. Д. Русское предложение. Бытийный тип (структура и значение) / Н. Д. Арутюнова, Е. Н. Ширяев. – М. : Русский язык, 1983. – 198 с.
6. Кондратенко Г. И. Лексико-семантическая группа глаголов со значением бытийности (на материале глаголов нахождения) / Г. И. Кондратенко : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 «Русский язык». – М., 1985. – 17 с.
7. Володина Г. И. Предложения со значением наличия / Г. И. Володина // Русский язык за рубежом. – 1985. – № 6. – С. 74–77.
8. Воронцова Т. В. Семантико-синтаксическая организация бытийного предложения (на мат. совр. англ. языка) / Т. В. Воронцова : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 «Германские языки». – Л., 1981. – 17 с.
9. Леута О. І. Структурно-семантична організація буттєвих речень в українській мові / О. І. Леута // Мовознавчий вісник : зб. наук. пр. / Відпов. ред. Г. І. Мартинова. – Черкаси : ЧНУ, 2012. – Вип. 14–15. – С. 194–200.

10. Пірус Г. Структура речення з предикатами посесивного відношення / Г. Пірус // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика» : зб. наук. праць. – Вип. 8. – Херсон : ХДУ, 2008. – С. 102–106.
11. Мелекесцева Н. В. Категорія наявності / відсутності в логіко-філософському та лінгвістичному аспектах / Н. В. Мелекесцева // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : зб. наук. пр. / Відп. редактор М. Я. Плющ. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 8. – С. 167–172.
12. Ситнікова В. К. Аналіз імені предмета буття на прикладі речень з дієсловами звукової ознаки / В. К. Ситнікова // Science and Education a New Dimension : Philology, I (3), Issue : 13. 2013. – Режим доступу: // www.seanewdim.com
13. Дмитрук В. І. Особливості структури буттєвих речень в українській мові / В. І. Дмитрук // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. – Серія : Філологічні науки. – Кіровоград, 2000. – Вип. 30. – С. 181–187.
14. Лонська Л. І. Двоскладні буттєві речення з темпоральною семантикою / Л. І. Лонська // Вісник Черкаського університету. Серія : Філологічні науки. – Вип. 213. – Черкаси, 2011. – С. 77–82.
15. Лонська Л. І. Семантико-синтаксичні особливості предикатів існування в сучасній українській мові / Л. І. Лонська // Мовознавчий вісник. – Вип. 3. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – С. 86–93.
16. Лонська Л. І. Трикомпонентні моделі двоскладних буттєвих речень в українській мові / Л. І. Лонська // Наукові записки. Серія : Філологія. – Вип. 13. – Вінниця, 2011. – С. 51–57.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укл. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
18. Грищенко А. П. Прикметник в українській мові / А. П. Грищенко // Українська мова і література в школі. – 1985. – № 7. – С. 43–44.

Перелік умовних скорочень

- Adv** – обставинний поширювач
Advfin – обставинний поширювач мети
Advloc – локативний поширювач
Advquilt – квалітативний поширювач
Advtemp – темпоральний поширювач
Atr – атрибутивний поширювач
М1... – модель1 (2, 3, 4...)
Н1 – іменник у називному відмінку (2 – родовому...)
Obj – об'єктний поширювач
П.-В. – Наталя Полянська-Василенко
PraedVf – предикат у формі дієвідмінюваної форми дієслова
S – суб'єкт

References

1. Jespersen, O. (1958). *Philosophy of grammar*. Moscow: Publishing House of Foreign Literature (in Russ.)
2. Zvezdkina, E. F. (2004). *The theory of philosophy*. Moscow.: Philosophical society: "Word" (in Russ.)
3. *Category of being and possession in language* (1977): USSR Academy of Sciences: Institute of Linguistics. Moscow: Nauka (in Russ.)
4. Shvedova, N. Y. (1983). *Words and grammatical laws of language*. Moscow: Nauka (in Russ.)
5. Arutyunova, N. D. & Shiryaev E. N. *Russian sentence. The existential type (structure and meaning)*. Moscow: Russian. (in Russ.)
6. Kondratenko, G. I. (1985). *Lexical and semantic group of verbs with the meaning of beingness* (based on a finding of verbs): Synopsis of the dissertation for a candidate degree in philology: 10.02.02 "Russian language". Moscow (in Russ.)
7. Volodina, G. I. (1985). Sentences with a value of presence. *Russky yazyk za rubezhom* (Russian language abroad). 6, 74–77 (in Russ.)
8. Vorontsova, T. (1981). *Semantic and syntactic organization of existential sentences (on the material of modern English)*: Synopsis of the dissertation for a candidate degree in philology: 10.02.04 "Germanic languages". L. (in Russ.)
9. Leuta, O. I. (2012) Structural and semantic organization of sentences of being in the Ukrainian language. *Movoznavchy visnyk (Linguistic Herald)*. 194–200 (in Ukr.)
10. Pirus, G. (2008). Structure of a sentence with predicates of possessive relations. *Naukoviy visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universitetu. Seriya "Lingvistika" (Scientific Herald of Kherson State University. Series "Linguistics")*. 8, 102–106 (in Ukr.)
11. Melekestseva, N. V. (2011). Category of presence/absence in logical, philosophical and linguistic aspects. *Naukovy Casopis Natsionalnogo pedagogichnogo universitetu imeni M. P. Dragomanova Seria 10 (Scientific Annals of M. P. Dragomanov National Pedagogical University. Series 10. Problems of Grammar and Lexicology of the Ukrainian language)*. K.: NPU imeni M. P. Dragomanova. 167–172 (in Ukr.)
12. Sytnikowa, V. K. (2013). *Analysis of names of subjects of being at the example of the verbs meaning sounds: Science and Education a New Dimension* Philology, I (3), Issue access modes: // www.Seanewdim. Com (in Ukr.)

13. Dmytruk, V. I. (2000). Structural peculiarities of sentences of being in the Ukrainian language. *Naukovi notes Kirovogradskogo derzhavnogo pedagogichnogo universitetu. Seriya: Filologichni science (Scientific Notes of Kirovograd State Pedagogical University. Series: Philological Sciences)*. 181–187 (in Ukr.)
14. Lonska, L. I. (2011). Two-part sentences of being with temporal semantics. *Visnyk Cherkaskogo universitetu. Seriya Filologichni nauky (Herald of Cherkasy University. Series: Philological Sciences)*. (in Ukr.)
15. Lonska, L. I. (2006). Semantic and Syntactic Peculiarities of Predicates of existence in modern Ukrainian language. *Movoznavchy visnyk. (Linguistic Herald)*. 3, 86–93.
16. Lonska, L. I. (2011). Three-component models of two-part sentences of being in the Ukrainian Language. *Naukovi zapysky. Seriya Filologiya (Scientific Notes. Series: Philology)*. (in Ukr.)
17. *Great Interpretative vocabulary of the modern Ukrainian Language* (2002) Irpin: WTF "Perun" (in Ukr.)
18. Gryshchenko, A. P. (1986). Adjective in the Ukrainian Language. *Ukrainska mova i literatura v shkoli (Ukrainian Language and literature at schoole)*. 7, 43–44 (in Ukr.)

LONSKA Lyudmyla Ivanivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of Ukrainian linguistics and applied linguistics
Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University

e-mail: l.lonska@mail.ru

**SPEECH CREATIVE POTENTIAL OF THE PREDICATE
"TO EXIST" IN THE UKRAINIAN LANGUAGE**

Abstract. Introduction. Existence is an important ontological category which is taken into consideration in the process of understanding the world and other environmental phenomena, when the fact of existence of substance is evident. Existence denotes everything that exists in life. In linguistics existence is represented by language units of different language levels. On syntactical level it is realized by sentences of being, which are formed by verbal predicate of being. Investigation of verbal sentences, which take into consideration semantic types of predicates, is of great importance for the analysis of the language model of the world. That's why linguists of today give more attention to making close study of speech creative potential of predicate. The main place in the general system of predicates of being belongs to the predicate of existence, which is the object of our investigation. In modern Ukrainian linguistic studies the predicates of existence are the least investigated: O. I. Leuta, N. V. Melekestseva, V. K. Sytnikova, V. I. Dmytruk and others. That's why the actuality of the investigation is obvious.

Purpose. The aim of the article is to analyse speech creative potential of one of the nuclear verbal predicates of being - the predicate "to exist" - and to single out structural models of sentences of being with the given predicate.

Methods. The main method of our investigation is structural method which is realized through:

- the method of distributional analysis to determine the valence potential of the predicate "to exist";
- the method of transformational analysis to determine similarity and difference of syntactical structures, when a complex sentence with the predicate of being is transformed into some simple sentences with the same predicate, and lexical composition of elements of the syntactical structure is preserved the same;
- the method of modelling to single out different models of semantic and syntactic structure of sentences of being.

Investigation Results. Investigation results can be used to analyse the deep structure of simple two-part sentence and to carry out structural and semantic analysis of sentences taking into consideration semantic types of predicates.

Scientific Novelty. Scientific novelty is in the fact that the article is the first to analyse speech creative potential of the nuclear predicate of being - "to exist". The article also determines its valence ability and singles out 11 sentence models with the given predicate.

Author's Conclusions and Propositions. The predicate "to exist" forms semantic and syntactic structure of two-part sentence of being. Being in its nature monovalent predicate, it can realize its bi- and threevalence ability in different contextual surroundings, which is determined by different communication needs. It is used most frequently in scientific articles, it is less used in historical literature, and it is the least used in fiction texts. It determines the necessity to further investigate predicates of being which is of great theoretical importance for new understanding of the essence of the sentence of being, because it goes beyond its traditional interpretation as a composite nominative sentence.

Key words: being; predicate of existence; subjective syntaxeme; locative spreader; temporal spreader; qualitative; adverbial spreader of aim; attributive spreader; valence.

Надійшла до редакції 1.10.2015
Прийнято до друку 14.10.2015